

LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTRO
Į S A K Y M A S

**DĖL PATVARIŪJŲ ORGANINIŲ TERŠALŲ (POT) TVARKYMO 2010–2015 METŲ
PROGRAMOS PATVIRTINIMO**

2010 m. gruodžio 23 d. Nr. D1-1034
Vilnius

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 21 d. nutarimu Nr. 1132 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 4 d. nutarimo Nr. 970 „Dėl Patvariųjų organinių teršalų (POT) tvarkymo 2006–2015 metų programos patvirtinimo“ ir jį keitusio nutarimo pripažinimo netekusiais galios“ (Žin., 2010, Nr. [91-4823](#)):

1. Tvirtinu Patvariųjų organinių teršalų (POT) tvarkymo 2010–2015 metų programą.

2. Rekomenduoju savivaldybėms organizuoti pesticidų atliekų saugojimo vietų ir šiomis atliekomis užterštų teritorijų tvarkymą.

3. Nustatau, kad 1 punkte nurodytą programą įgyvendinančios institucijos po kiekvienų kalendorinių metų iki kitų metų vasario 1 d. teikia Aplinkos ministerijos Taršos prevencijos departamentui informaciją ir šios programos įgyvendinimo veiksmų plano priemonių ataskaitas.

APLINKOS MINISTRAS

GEDIMINAS KAZLAUSKAS

SUDERINTA

Lietuvos Respublikos sveikatos
apsaugos ministerijos
2010-12-21 raštu
Nr. 10-(11.3-192)-8409

SUDERINTA

Lietuvos Respublikos
žemės ūkio ministerijos
2010-12-20 raštu
Nr. 2D-6801 (11.17)

SUDERINTA

Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos
2010-12-17 raštu Nr. B6-(1.19)-2024

PATVARIŪJŲ ORGANINIŲ TERŠALŲ (POT) TVARKYMO 2010–2015 METŲ PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Patvariųjų organinių teršalų (POT) tvarkymo 2010–2015 metų programa (toliau – Programa) parengta vadovaujantis 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 850/2004 dėl patvariųjų organinių teršalų ir iš dalies keičiančio direktyvą 79/117/EEB (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 8 tomas, p. 465) (toliau – Reglamentas (EB) Nr. 850/2004) ir 2001 m. gegužės 22 d. Stokholmo konvencijos dėl patvariųjų organinių teršalų (toliau – Stokholmo konvencija) nuostatomis.

2. Ši Programa parengta siekiant įgyvendinti patvariųjų organinių teršalų tvarkymo reikalavimus, numatytus Reglamente (EB) Nr. 850/2004 ir Stokholmo konvencijoje.

II. ESAMOS BŪKLĖS ANALIZĖ IR PROBLEMINĖS SRITYS

3. Patvarieji organiniai teršalai (toliau – POT) labai žalingi žmonių sveikatai ir aplinkai, toksiški, ilgai nesuyra, kaupiasi aplinkoje ir mitybos grandinėje, sklinda toli nuo pirminio šaltinio, bet dėl naudingų techninių charakteristikų buvo plačiai naudojami įvairiuose ūkio sektoriuose (šie ilgai patvarūs išliekantys junginiai naudoti kaip pesticidai, o polichlorinti bifenilai – kaip transformatorių bei kondensatorių alyvos komponentas), gali susidaryti įvairių pramonės technologinių ir degimo procesų metu kaip šalutinis produktas ir patekti į aplinką. Reglamente (EB) Nr. 850/2004 pabrėžiama, kad Europos Bendrija rimtai susirūpinusi nuolatiniu patvariųjų organinių teršalų išleidimu į aplinką. Šios cheminės medžiagos perduodamos per valstybių sienas toli nuo jų šaltinių ir išlieka aplinkoje, biologiškai kaupiasi per maisto grandinę ir kelia pavojų žmonių sveikatai ir aplinkai. Todėl reikia imtis papildomų priemonių žmonių sveikatai ir aplinkai apsaugoti nuo šių teršalų.

Taigi, labai svarbu tinkamai šias medžiagas tvarkyti, taikyti jų gamybos, tiekimo rinkai, naudojimo draudimus ir apribojimus, kad kuo mažiau jų patektų į aplinką, atlikti jų stebėseną, tinkamai tvarkyti šių teršalų turinčias atliekas, kontroliuoti medžiagų ir atliekų tvarkymą.

4. Pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis POT tvarkymą, – Reglamentas (EB) Nr. 850/2004, nustatantis POT tvarkymo reikalavimus: cheminių medžiagų gamybos, tiekimo rinkai, naudojimo draudimus ir apribojimus, išmetamų į aplinką POT stebėseną, taip pat atliekų, turinčių šių teršalų, tvarkymą.

Reglamento (EB) Nr. 850/2004 nuostatomis įgyvendinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. kovo 3 d. nutarimu Nr. 239 „Dėl 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 850/2004 dėl patvariųjų organinių teršalų ir iš dalies keičiančio direktyvą 79/117/EEB įgyvendinimo“ (Žin., 2005, Nr. [32-1039](#), 142-5117; 2010, Nr. 83-4380) Aplinkos ministerija paskirta kompetentinga institucija, atsakinga už administracinių užduočių, kurias reikia atlikti pagal Reglamentą, vykdymą. Įgyvendinant Reglamento (EB) Nr. 850/2004 nuostatas, Lietuvos institucijos įpareigotos atlikti darbus pagal kompetenciją.

5. Lietuvoje draudžiama gaminti, naudoti ir įvežti į šalį visus POT grupės pesticidus. Taigi, mažai tikėtina, kad kauptųsi naujos pesticidų, turinčių POT, atsargos. Buvo likusių pesticidų atliekų, tarp jų turinčių POT. Vykdamas Pesticidų atliekų tvarkymo Lietuvos Respublikoje 2002–2005 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 310 (Žin., 2002, Nr. [26-920](#)), 2002–2005 metais iš įvairių Lietuvos

rajonų išvežta 3200 tonų pesticidų atliekų, tarp jų POT grupės pesticidų. 2008–2009 metais pagal projekto „Pavojingų atliekų tvarkymas Lietuvoje“, finansuojamo Europos Sąjungos Sanglaudos fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis, dalies „Praeities taršos sutvarkymas“ sutartį „Pesticidų sutvarkymas, užterštų teritorijų ir dirvožemio sutvarkymas, sandėlių išvalymas“ sutvarkyti 29 sandėliai, sutvarkyta 2079 t pesticidų atliekų ir 5626,55 m³ pesticidų atliekomis užteršto grunto. Yra likusi viena gaisravietė, kurioje iki gaisro buvo 60 t nežinomos sudėties pesticidų.

6. Nenaudojami seni pesticidai buvo sandėliuojami ilgus metus, todėl iškilo saugaus jų laikymo ir aplink sandėlius esančių teritorijų užteršimo problema. Šie sandėliai aptikti visoje Lietuvoje šalia ežerų ar upių buvusių kolūkių teritorijose, jautriose aplinkos užterštumo požiūriu vietose. Taigi, šios vietos gali būti potencialūs taršos šaltiniai, keliantys pavojų aplinkai ir žmonių sveikatai. Norint išvengti pavojaus aplinkai ir žmonių sveikatai, būtina atlikti išsamius tyrimus, nustatyti ir sutvarkyti pesticidais užterštas teritorijas. Būtina sudaryti prioritetinių pesticidais (tarp jų POT grupės) užterštų teritorijų sąrašus, iširti ir sutvarkyti šias teritorijas. Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos (toliau – Geologijos tarnyba) 1999–2009 metais inventorizavo geologinės aplinkos taršos židinius. Buvo inventorizuotos esamos ar buvusios pesticidų sandėlių vietos. Geologijos tarnybos valdomoje Geologinės aplinkos taršos informacinėje sistemoje sukaupti duomenys apie 1363 pesticidų saugojimo vietas (sandėlius ar buvusių sandėlių teritorijas). Tarp visų minėtų objektų yra 140 veikiantys, 255 neveikiantys ir 785 kitokios būklės (sugriauti, rekultivuoti, gaisravietės ir t. t.). Inventorizacijos metu buvo sukaupti duomenys apie jų lokalizaciją ir savininką, teršiančių medžiagų kiekį ir jų sklaidos galimybes, geologinės aplinkos taršos židinių padėtį ekosistemoje ir padėtį gruntinio vandens atžvilgiu, teršiančių medžiagų sankaupos kiekybinius ir konstrukcinius duomenis.

2008–2010 metais savivaldybių ir kitomis lėšomis buvo atlikti preliminarūs ir detalūs grunto ir požeminio vandens taršos tyrimai daugiau negu 120 buvusių pesticidų sandėlių. Teritorijose likę pastatai ar jų liekanos paprastai yra užteršti pesticidais, tarp kurių vyraujančią dalį sudaro patvarieji organiniai teršalai (POT). Vykdytų tyrimų rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad grunto ir (ar) požeminio vandens tarša, viršijanti teisės aktais nustatytas leidžiamas pesticidų koncentracijas, tikėtina 40–50% dar neištirtų buvusių pesticidų sandėlių teritorijose.

Buvusių sandėlių aplinkos grunte ir požeminiame vandenyje dažniausiai sutinkamos didelės keliančios pavojų aplinkai šių POT koncentracijos: dichlordifeniltrichloretanas (DDT), heksachlorbenzenas (HCB) ir heksachlorcikloheksanas (HCH, lindanas).

Likviduojant praeities taršą nuveikta daug (pvz., buvo identifikuoti senų pesticidų sandėliai bei jais užterštos teritorijos). Šių sandėlių ir užterštų teritorijų tvarkymas nėra baigtas, todėl būtina tęsti pesticidų atliekų saugojimo vietų ir šiomis atliekomis užterštų teritorijų tvarkymą.

Tačiau tenka pažymėti, kad susiduriama su POT atliekomis užterštų teritorijų tvarkymo problemomis, tarp kurių pagrindinės:

- pesticidų atliekų saugojimo vietų aplinka (gruntas, paviršinis ir požeminis vanduo) iširta fragmentiškai ir nepakankamai;
- atliktų tyrimų rezultatai rodo, kad daugumos buvusių pesticidų saugojimo vietų aplinka, ypač gruntas, užteršti POT;
- tvarkyti pesticidų atliekų saugojimo vietas ir pesticidais užterštas teritorijas sunku ir brangu.

7. Lietuvoje draudžiama tiekti rinkai ir naudoti polichlorintus bifencilus (PCB) ir jų preparatus, kuriuose PCB yra daugiau nei 0,005% pagal masę. Lietuvoje PCB niekada nebuvo gaminami. Didžioji dalis Lietuvoje esančių PCB bei įrangos, turinčios PCB, buvo pagaminta buvusioje Sovietų Sąjungoje. PCB turinčią įrangą daugiausia naudojo stambiausios elektros energiją vartojančios, elektros energiją gaminančios ir tiekiančios įmonės.

Būtina pabaigti tvarkyti elektros įrangą, turinčią užterštos polichlorintais bifencilais

alyvos. Pagal 1996 m. rugsėjo 16 d. Europos Tarybos direktyvos 96/59/EB dėl Polichlorintų bifenilų ir polichlorintų terfenilų (PCB/PCT) (OL 1996 L 243, p. 31-35) (toliau – Direktyva 96/59/EB) šalinimo 3 straipsnio nuostatas ir Polichlorintų bifenilų ir polichlorintų terfenilų (PCB/PCT) tvarkymo taisyklės, patvirtintas aplinkos ministro 2003 m. rugsėjo 26 d. įsakymu Nr. 473 (Žin., 2003, Nr. [99-4469](#); 2004, Nr. [103-3802](#); 2010, Nr. [79-4120](#)) (toliau – PCB/PCT tvarkymo taisyklės), įrangos, kurioje PCB daugiau kaip 5 kub. decimetrai, turėtojai įpareigoti užtikrinti, kad ši įranga kuo greičiau, bet ne vėliau kaip iki 2010 m. gruodžio 31 d., būtų nukenksmintą ir (ar) pašalintą. Dėl to 2004 metais įranga, kurioje PCB daugiau kaip 5 kub. decimetrai, taip pat įranga, kurioje PCB nuo 0,05 iki 0,005 procento skysčio svorio, buvo inventorizuota. Šios įrangos turėtojai kasmet iki sausio 31 d. teikė Aplinkos ministerijos atitinkamiems regionų aplinkos apsaugos departamentams patikslintas įrangos, turinčios PCB, inventorizacijos ataskaitas, kuriose buvo nurodyti praeitais metais nukenksminti ar pašalinti PCB, naudoti PCB ar įranga, turinti PCB, taip pat numatomo atlikti PCB tvarkymo ar pakeitimo būdai ir datos. Nemažai įmonių, turėjusių įrangą, užterštą PCB, ją pašalino arba numato pašalinti iki 2010 m. gruodžio 31 d.

Pagal Aplinkos apsaugos agentūros duomenis 2004–2009 metais buvo pašalinta ar nukenksmintą 1906 vnt. (tarp jų 240 vnt. transformatorių ir 1666 vnt. kondensatorių) elektros įrangos, užterštos PCB. 2009 metų atliktos inventorizacijos duomenimis, Lietuvos įmonėse dar buvo likę 2118 vnt. (tarp jų 76 vnt. transformatorių ir 2042 vnt. kondensatorių) elektros įrangos, užterštos PCB.

Atsižvelgiant į tai, kad pagal Direktyvos 96/59/EB nuostatas ir PCB/PCT tvarkymo taisyklės transformatoriams, kuriuose PCB yra nuo 0,05% iki 0,005% skysčio svorio, taikoma išimtis – jie gali būti nukenksminti arba pašalinti pasibaigus jų eksploatavimo laikui arba dėl finansinių sunkumų bankrutuojančiose įmonėse, prognozuojama, kad Lietuvoje po 2010 m. gruodžio 31 d. dar liks nenukenksmintos ar nepašalintos įrangos, turinčios PCB. Todėl tam tikrą laikotarpį įrangos, turinčios PCB, nukenksminimo ar pašalinimo problema dar bus aktuali. Šiais atvejais tokioms įmonėms pagal Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymą turi būti taikomos prevencinės ir teisinio poveikio priemonės už šios įrangos sutvarkymą. Spręstinas klausimas, kaip sutvarkyti bankrutavusiems ūkio subjektams nuosavybės teise priklausiusių anksčiau nurodytą įrangą.

8. Didelį susirūpinimą kelia aplinkos teršimas tokiais pavojingais teršalais kaip dioksinai ir furanai. Išanalizavus pagal Jungtinių Tautų aplinkos programos parengtą dioksinų ir furanų išmetimų identifikavimo ir kiekio nustatymo skaičiavimo metodiką atliktų dioksinų ir furanų išmetimo skaičiavimo duomenis, nustatyti pagrindiniai taršos šiomis pavojingomis medžiagomis šaltiniai Lietuvoje: biokuro naudojimas namams šildyti, neleistinas atliekų deginimas namų ūkyje, atliekų deginimo įrenginiai ir gaisrai senuose sąvartynuose. Kad kuo mažiau dioksinų ir furanų patektų į aplinką, būtina:

- 8.1. šviesti visuomenę atliekų rūšiavimo klausimais;
- 8.2. stebėti senus sąvartynus, kad būtų išvengta jų gaisrų;
- 8.3. vykdyti dioksinų ir furanų monitoringą atmosferoje;
- 8.4. kontroliuoti dioksinų ir furanų emisijas atliekų deginimo įrenginiuose.

9. Lietuvoje atliekama POT stebėseną iš dalies užtikrina informacijos apie POT paplitimą aplinkoje, biotoje, maisto produktuose gavimą. Dėl ribotų finansinių išteklių pagal Valstybinę aplinkos monitoringo 2011–2016 metų programą numatyta stebėti tik kai kuriuos patvariusius organinius pesticidus Kuršių mariose ir Baltijos jūroje, taip pat PCB ežeruose, upėse (kas 3 metai, bet jeigu koncentracija didesnė už didžiausią leistiną, – kartą per metus). Pesticidai, priskiriami POT, bus stebimi vandenyje, upių dugno nuosėdose ir žuvyse. Kadangi Reglamentas (EB) Nr. 850/2004 reikalauja teikti dioksinų, furanų bei PCB stebėsenos aplinkoje duomenis, o Stokholmo konvencija įpareigoja teikti regioninių bei pasaulinių pernašų monitoringo duomenis, Valstybinėje aplinkos monitoringo 2011–2016 m programoje užplanuota dioksinų, furanų bei kitų POT (esant finansinėms galimybėms) stebėseną ore.

Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba (toliau – VMVT) atlieka cheminių medžiagų

liekanų stebėseną maisto produktuose, taip pat ir kai kurių POT. Tyrimai atliekami pagal kasmetinius stebėsenos planus siekiant nustatyti, ar maisto produktai atitinka teisės aktų reikalavimus ir nekelia pavojaus visuomenės sveikatai.

Pažymėtina, kad nuo 2004 m. VMVT kasmet atlieka Baltijos jūroje sugautų žuvų, skirtų vartoti žmonėms, tyrimus dėl dioksinų ir dioksinų tipo PCB. Nustatyta, kad dioksinu užterštos riebiosios Baltijos jūros žuvys: šprotai, silkės (strimelės), lašišos, menkių kepenys. Daugiausia šių teršalų nustatoma senesnėse, didesnėse žuvyse. Dioksinų ir dioksinų tipo PCB stebėsenos tyrimai Baltijos jūroje sugaunamose žuvyse tęsiami siekiant įvertinti šių teršalų kiekį Baltijos jūros regione sugaunamoje žuvyje, galimą šių teršalų poveikį bei keliamą riziką vartotojams. Žuvų užterštumas priklauso nuo jūros taršos, todėl būtina atlikti jūros būklės vertinimą, aplinkos poveikį nustatant ir pašalinant taršos šaltinius.

Teršalų stebėseną maisto produktuose vykdoma vadovaujantis šiais Europos Sąjungos teisės aktais:

– 2005 m. vasario 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 396/2005 dėl didžiausių pesticidų likučių kiekių augalinės ir gyvūninės kilmės maiste ir pašaruose ar ant jų, iš dalies keičiančiu Tarybos direktyvą 91/414/EEB (OL 2005 L 70, p. 1), su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2010 m. spalio 8 d. Komisijos reglamentu (ES) Nr. 893/2010 (OL 2010 L 266, p. 10),

– 2006 m. gruodžio 19 d. Komisijos reglamentu (EB) Nr. 1881/2006, nustatančiu didžiausias leistinas tam tikrų teršalų maisto produktuose koncentracijas (OL 2006 L 364, p. 5), su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2010 m. vasario 26 d. Komisijos reglamentu (ES) Nr. 165/2010 (OL 2010 L 50, p. 8),

– 2008 m. liepos 31 d. Komisijos reglamentu (EB) Nr. 839/2008, kuriuo iš dalies keičiamos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 396/2005 II, III ir IV priedų nuostatos dėl didžiausių pesticidų likučių kiekių tam tikruose produktuose arba ant jų (OL 2008 L 234, p. 1), su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2010 m. birželio 3 d. Tarybos reglamentu (ES) Nr. 542/2010 (OL 2010 L 155, p. 23),

– 2010 m. spalio 12 d. Komisijos reglamentu (ES) Nr. 915/2010 dėl 2011, 2012 ir 2013 m. suderintos daugiamečių Sąjungos kontrolės programos, skirtos užtikrinti, kad nebūtų viršijama didžiausia leidžiamoji pesticidų likučių koncentracija augaliniuose ir gyvūniniuose maisto produktuose bei ant jų, ir įvertinti pesticidų likučių poveikį vartotojams (OL 2010 L 269, p. 8).

Atsižvelgiant į turimus finansinius resursus, toliau bus tiriami cheminių medžiagų likučiai, tarp jų patvariųjų organinių pesticidų ir PCB, gyvūnuose ir jų mėsoje, piene, paukštienoje, kiaušiniuose, žvėrienoje, žuvyse ir meduje.

Paminėtina, kad pirmas Pasaulio sveikatos organizacijos koordinuojamas patvariųjų organinių teršalų koncentracijų motinos piene tyrimas Lietuvoje buvo atliktas 1993 metais, kurio metu buvo ištirti 12 Palangos, 12 Anykščių ir 12 Vilniaus miesto žindančių motinų pieno mėginių. Vykdam antrąjį Pasaulio sveikatos organizacijos koordinuojamą patvariųjų organinių teršalų koncentracijų nustatymo motinos piene tyrimą 2009 m., buvo išanalizuotas 21 Vilniaus miesto motinos pieno mėginys. 1993 m. tyrime dalyvavo pieno donorės, kurių amžiaus vidurkis yra 24 metai, paskutiniojo tyrimo dalyvių amžiaus vidurkis – 27 metai. Visos tiriamosios gimdė pirmą kartą.

1993 ir 2009 m. tyrimų duomenų analizė parodė nustatytą polichlorintų dibenzo-p-dioksinų (PCDD) ir dibenzofuranų (PCDF) bei jų izomerų koncentracijų motinų piene mažėjimo tendenciją, tačiau faktas, kad tokie patys pavojingi ir žmogaus sveikatai kenksmingi patvarūs organiniai teršalai, kurie nėra pramoninės gamybos produktai, bet yra pramoninių ir kitų chlororganinių medžiagų degimo procesų šalutiniai produktai, yra aptinkami pagrindiniame kūdikių maisto produkte, kelia nerimą. Nustatyta PCDD/F koncentracija, išreikšta toksiškumo ekvivalentu, yra $5,85 \pm 1,13$ pg TEQ/g riebalų.

Polichlorintų bifenilų ir jų izomerų koncentracijų motinų piene mažėjimas stebimas taip pat kaip ir kitų POT. 2009 metų tyrimas rodo, kad motinų piene daugiausia yra susikaupę

izomero PCB 153. Šio izomero kiekis motinų piene nuo 1993 metų sumažėjo šešis kartus. Bendra PCB koncentracija, išreikšta toksiškumo ekvivalentu, yra $6,80 \pm 1,22$ pg TEQ/g riebalų.

Rezultatai parodė, kad patvariesiems organiniams teršalams būdinga kauptis Lietuvos motinų piene. Lyginant tyrimo rezultatus su kitų šalių motinų pieno užterštumo organiniais patvariaisiais teršalais tyrimais, Lietuvos motinų piene teršalų koncentracijos nėra didelės. Tačiau buvo pastebėta, kad visuose trijuose mėginiuose rastas santykinai didelis polichlorintų bifenių kiekis (20–30 pg TEQ/g).

Lyginant su pirmuoju Lietuvoje atliktu tyrimu ir periodiškai Europoje atliekamų tyrimų rezultatais, motinų piene aptinkamų patvariųjų organinių teršalų kiekis pasižymi mažėjimo tendencija. Tačiau šių medžiagų mažinimo motinų piene efektyvių prevencijos priemonių pasirinkimui reikalingas monitoringas.

Siekiant priimti tinkamus sprendimus dėl POT žalos aplinkai ir žmonių sveikatai sumažinimo, būtina tobulinti POT stebėseną ir gauti visą informaciją apie POT paplitimą aplinkoje, biotoje, maisto produktuose, žmogaus organizme ir audiniuose. Dėl to reikia nuolat atnaujinti Valstybinę aplinkos monitoringo programą, atsižvelgiant į naujų cheminių medžiagų priskyrimą POT, taip pat į ankstesnių stebėjimų rezultatus, t. y. tais atvejais, jei tam tikrų POT nenustatoma (vandenyje, dugno nuosėdose, žuvyse), jų stebėjimas nutraukiamas, o jie pakeičiami kitais POT.

10. Būtina plačiau informuoti visuomenę ir kitas suinteresuotas grupes apie POT susidarymo galimybes, savybes, žalą žmonių sveikatai ir aplinkai, paplitimą gamtinėje aplinkoje, nustatytą kiekį maisto produktuose (įvairios informacinės priemonės, tikslinės aplinkosauginės akcijos).

Tokia švietėjiška veikla jau plėtojama. 2005–2010 metais parengta, išleista leidinių, skirtų įvairioms suinteresuotųjų grupėms (visuomenei, potencialiems PCB užterštos įrangos turėtojams, įmonėms, galinčioms išmesti dioksinus ir furanus į aplinką, kontroliuojančiųjų institucijų specialistams). Šiuose leidiniuose pateikiama visiems suprantama informacija apie POT savybes, poveikį žmonių sveikatai, aptikimą mus supančioje aplinkoje, įmanomus PCB užterštos įrangos nustatymo būdus, prevencines ir kitas POT tvarkymo priemones, dioksinų ir furanų išmetimo į aplinką kontrolę, su šiais klausimais susijusių problemų sprendimą Lietuvoje, Europos Sąjungoje ir tarptautiniu lygiu. Surengti seminarai visuomenei ir kitoms suinteresuotųjų grupėms minėtomis temomis 8 šalies regionuose. Minėti leidiniai yra labai paklausūs tarp suinteresuotų grupių atstovų, regionų aplinkos apsaugos departamentų darbuotojų, jie toliau platinami per įvairius susitikimus. Aktuali informacija apie POT savybes, jų susidarymą ir susidarymo prevenciją, POT užterštų teritorijų situaciją, teisinį reglamentavimą ir kt. nuolat skelbiama atsakingų valstybės institucijų tinklalapiuose.

11. Tinkamas Reglamento (EB) Nr. 850/2004 nuostatų įgyvendinimas ir pavojingų atliekų tvarkymas užtikrinamas taikant už šio Reglamento reikalavimų pažeidimus sankcijas, nustatytas Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 51³ (Atliekų tvarkymo taisyklių reikalavimų nevykdymas), 51⁴ (Aplinkos teršimas pavojingomis cheminėmis medžiagomis ir preparatais), 51¹⁹ (Alyvų atliekų tvarkymo reikalavimų nevykdymas), 79 (Teršiančių medžiagų išmetimo į atmosferą ir kenksmingo fizinio poveikio atmosferos orui normatyvų viršijimas), 83 (Atmosferos apsaugos reikalavimų pažeidimas deginant atliekas) ir 84¹ (Cheminių medžiagų ir preparatų tvarkymo reikalavimų pažeidimas) straipsniuose. Siekiant užtikrinti geresnį Reglamento (EB) Nr. 850/2004 nuostatų įgyvendinimą ir pavojingų atliekų tvarkymą ir atsižvelgiant į 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinančios kai kurias direktyvas (OL 2008 L 312, p. 3) (toliau – Direktyva 2008/98/EB) nuostatas dėl sankcijų už atliekų tvarkymo reikalavimų pažeidimus, Aplinkos ministerija parengė Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 51³ ir 242 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą (Nr. XIP-2485), kuris Lietuvos Respublikos Vyriausybei pritarus 2010 m. spalio 7 d. pateiktas Lietuvos Respublikos Seimui. Šiuo įstatymo projektu siekiama efektyviau reglamentuoti

administracinės atsakomybės taikymą už teisės aktų pažeidimus pavojingų (tarp jų turinčių POT) ir nepavojingų atliekų tvarkymo srityje, tikslinti administracines nuobaudas už kai kuriuos teisės pažeidimus, siekiant jų veiksmingumo.

Reikėtų ir veiksmingesnės POT tvarkymo kontrolės. Taigi, būtina stiprinti kontrolę atliekančių institucijų administracinius gebėjimus, dėl to inspektorių kvalifikacijos tobulinimo kursų programas papildyti mokomąja medžiaga apie įrangos, kurioje galėtų būti PCB, nustatymą, įrangos, kurioje yra PCB, dioksinų ir furanų išmetimo kontrolę. Pirmiau nurodyti pareigūnai turi būti supažindinami su POT reglamentuojančia teisine baze bei naujomis medžiagomis, įtrauktomis į POT sąrašus, bei galimus jų šaltinius.

III. PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

12. Šios Programos tikslas – apsaugoti žmonių sveikatą ir aplinką nuo POT.

13. Šios Programos uždaviniai:

13.1. geriau kontroliuoti Reglamento nuostatų įgyvendinimą Lietuvoje;

13.2. mažinti naudojamų POT ir POT atliekų keliamą pavojų aplinkai ir žmonių sveikatai;

13.3. mažinti netikslinio susidarymo POT išmetimą į aplinką;

13.4. nustatyti POT užterštas teritorijas, jų taršos mastą ir jas tvarkyti;

13.5. gauti informaciją apie POT paplitimą aplinkoje, biotoje, maisto produktuose;

13.6. skleisti visuomenei ir kitoms suinteresuotųjų grupėms žinias apie POT, jų susidarymo prevenciją.

IV. PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS

14. Šios Programos įgyvendinimo veiksmų planas pateiktas priede.

15. Šios Programos įgyvendinimo veiksmų planas bus vykdomas 2010–2015 metais.

16. POT būvio ciklas apima labai plačias veiklos sritis, t. y. šių pavojingų medžiagų gamybą, naudojimą, tiekimą rinkai, atliekų susidarymą ir tvarkymą pagal nustatytuosius reikalavimus, užterštų teritorijų tyrimą ir tvarkymą, šių teršalų išmetimo mažinimą, jų paplitimą gamtinėje aplinkoje, biotoje, maisto produktuose. Taigi, į šios Programos įgyvendinimą įtrauktos pagal veiklos kryptis suinteresuotos institucijos, ministerijos, jų pavaldžios institucijos ir įstaigos, savivaldybės institucijos, atliekų turėtojai.

V. PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO VERTINIMO KRITERIJAI

17. Šios Programos veiksmingumas bus vertinamas pagal tokius kriterijus:

17.1. kiek regionų aplinkos apsaugos departamentų inspektorių per kvalifikacijos tobulinimo kursus supažindinta su PCB nustatymu, saugojimu ir tvarkymu, dioksinų ir furanų išmetimo kontrole;

17.2. kiek Lietuvoje esančios įrangos, turinčios PCB, nukenksmintą ir (ar) pašalintą;

17.3. kiek sutvarkyta pesticidų atliekų saugojimo vietų ir šiomis atliekomis užterštų teritorijų;

17.4. kaip pasikeitė POT taršos mastas regionuose ir šalyje;

17.5. kiek parengta leidinių ir kitos informacinės medžiagos, skirtos visuomenei ir kitoms suinteresuotųjų grupėms informuoti ir šviesti POT tvarkymo klausimais;

17.6. kiek surengta seminarų, tikslinių aplinkosauginių akcijų ir kitų renginių, skirtų visuomenei ir kitoms suinteresuotųjų grupėms informuoti ir šviesti POT tvarkymo klausimais.

VI. PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO VEIKSMŲ PLANO PRIEMONIŲ VYKDYMO FINANSAVIMAS

18. Šios Programos įgyvendinimo veiksmų plane numatytų priemonių vykdymas bus finansuojamas iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų, skirtų ją įgyvendinančioms institucijoms pagal patvirtintas programas, taip pat Europos Sąjungos struktūrinių fondų, kitų nacionalinių ir tarptautinių fondų ar programų, privačių lėšų (atliekų, kaip apibrėžta Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatyme (Žin., 1998, Nr. [61-1726](#); 2002, Nr. [72-3016](#)) ir įrangos, kurioje yra ar buvo PCB ir kuri nėra nukenksmintą, turėtojų lėšos):

18.1. Pagal Sanglaudos skatinimo veiksmų programą 2007–2013 m. bus teikiama parama praeityje užterštų teritorijų tvarkymui;

18.2. PCB užterštos įrangos ir alyvos tvarkymo išlaidas pagal principą „moka teršėjas“ apmokės įrangos ir alyvos turėtojai. Bankrutavusiems ūkio subjektams nuosavybės teise priklausiusios PCB užterštos įrangos sutvarkymas vykdomas vadovaujantis Įmonių bankroto įstatymo 36 straipsniu. Tuo atveju, kai įmonė neturi lėšų arba jų nepakanka bankroto administravimo (atliekų tvarkymo ir kt.) išlaidoms apmokėti, jos apmokamos Vyriausybės nustatyta tvarka.

VII. LAUKIAMŲ REZULTATŲ

19. Įgyvendinus šios Programos įgyvendinimo veiksmų plane numatytas priemones, bus užtikrintas saugus ir atitinkantis teisinius reikalavimus POT, atliekų, sudarytų iš POT, arba atliekų, turinčių POT, paimtų iš apyvartos PCB tvarkymas, sumažinti netikslinio susidarymo POT išmetimai į aplinką, iširtos potencialiai POT užterštos ir sutvarkytos nustatytos POT užterštos teritorijos, iširtas POT paplitimas gamtinėje aplinkoje, biotoje, maisto produktuose, visuomenei ir kitoms suinteresuotųjų grupėms teikiama visa svarbi informacija apie POT savybes, poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai, susidarymo prevenciją, žinių apie POT galimą pavojų žmonių sveikatai ir aplinkai svarbą.

Įgyvendinus veiksmų plane numatytas priemones, bus pasiektas pagrindinis tikslas – pagerinta aplinkos kokybė ir sumažinta POT neigiamo poveikio žmonių sveikatai rizika, sumažės pavojus žmonių sveikatai.

Patvariųjų organinių teršalų (POT) tvarkymo
2010–2015 metų programos priedas

PATVARIŪJŲ ORGANINIŲ TERŠALŲ (POT) TVARKYMO 2010–2015 METŲ PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO VEIKSMŲ PLANAS

Uždaviniai	Priemonės	Vykdytojai	Preliminarus lėšų poreikis, tūkst. litų	Finansavimo šaltinis	Įgyvendinimo terminas
1. Geriau kontroliuoti Reglamento nuostatų įgyvendinimą Lietuvoje	Įtraukti į mokomąją medžiagą informaciją apie PCB ir netikslinio susidarymo POT į regionų aplinkos apsaugos departamentų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo kursų programas arba parengti atskirą mokymo programą.	Aplinkos apsaugos agentūra, Aplinkos ministerija	–	–	2010–2015 metai
2. Mažinti naudojamų POT ir POT atliekų keliamą pavojų aplinkai ir žmonių sveikatai	Nukenksminti ir (ar) šalinti alyvą ir įrangą, turinčią PCB, išskyrus įrangą ir joje esančius PCB, kuri turėjo būti nukenksminti ir (arba) pašalinta iki 2010 m. gruodžio 31 d.	įrangos ir alyvos turėtojai	–	įrangos ir alyvos turėtojų lėšos ¹	2011–2015 metai
	Įvertinus įrangos, turinčios PCB, 2010 metų inventorizacijos duomenis, parengti šios įrangos nukenksminimo ir (ar) pašalinimo planą – grafiką, nustatant galutinius tokių darbų atlikimo terminus ir atsakingus vykdytojus.	Aplinkos ministerija, Aplinkos apsaugos agentūra, regionų aplinkos apsaugos departamentai			2011 m. IV ketv.
	Užtikrinti plano – grafiko vykdymo kontrolę.	Aplinkos apsaugos agentūra, regionų aplinkos apsaugos departamentai	–		2012–2015 metai
3. Nustatyti POT užterštas teritorijas, jų taršos mastą ir jas tvarkyti	Saugiai sutvarkyti pesticidų atliekų saugojimo vietas ir šiomis atliekomis užterštas teritorijas.	savivaldybių administracijos, Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos		Europos Sąjungos struktūriniai fondai, Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas ²	2010–2013 metai

Uždaviniai	Priemonės	Vykdytojai	Preliminarus lėšų poreikis, tūkst. litų	Finansavimo šaltinis	Įgyvendinimo terminas
4. Gauti informaciją apie POT paplitimą aplinkoje, biotoje, maisto produktuose	4.1. Atnaujinti Valstybinę aplinkos monitoringo programą ir patikslinti POT stebėsenos dalį, parengti atitinkamą mėginių ėmimo planą, prioritetą teikiant dioksinų ir furanų monitoringui.	Aplinkos apsaugos agentūra, Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos,	–	–	2011–2015 metai
	4.2. Atlikti POT stebėseną pagal atnaujintą mėginių ėmimo planą.	Aplinkos apsaugos agentūra, Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos, regionų aplinkos apsaugos departamentai		Europos Sąjungos struktūriniai fondai, Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas ³	2011–2015 metai
	4.3. Rengti kasmetinius maisto produktų taršos stebėsenos planus įtraukiant ES teisės aktuose rekomenduojamus POT.	Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba	–		2010–2015 metai
	4.4. Atlikti maisto produktų taršos (tarp jų ir POT) stebėseną.	Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba	–	Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas, Europos Sąjungos struktūriniai fondai ⁴	2010–2015 metai
5. Skleisti visuomenei ir kitoms suinteresuotoms grupėms žinias apie POT, jų susidarymo prevenciją, maisto taršą POT, užterštas teritorijas ir jų tvarkymą	Rengti ir platinti informacinę medžiagą apie POT poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai, maisto taršą POT, rengti seminarus ir tikslines aplinkos apsaugos akcijas, skirtas POT susidarymo prevencijai, ir kad visuomenė išmanytų, kaip saugiai naudoti ir tvarkyti pesticidų atliekų saugojimo vietas ir šiomis atliekomis užterštas teritorijas	Aplinkos ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Žemės ūkio ministerija, Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos, Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, regionų aplinkos apsaugos departamentai, savivaldybių administracijos	360	Europos Sąjungos struktūriniai fondai, Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas ⁵	2010–2015 metai

¹ PCB užterštos įrangos ir alyvos tvarkymo išlaidas apmokės įrangos ir alyvos turėtojai. Šiame etape (rengiant Programą) neįmanoma apskaičiuoti, kiek lėšų reikės PCB užterštos įrangos ir alyvos sutvarkymui, nes neaišku, kiek 2010 m. gruodžio 31 d. Lietuvoje liks nenukenksmintos ar nepašalintos tokios įrangos. Apie tai galima bus spręsti apibendrinus 2010 metų PCB įrangos turėtojų pateiktus regionų aplinkos apsaugos departamentams tokios įrangos inventorizavimo duomenis.

² Lėšų poreikį šiai priemonei vykdyti nustatyti sunku. Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos įgyvendina projektą „Užterštų teritorijų poveikio vertinimas“, finansuojamą Europos regioninės plėtros fondo lėšomis pagal Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 1 prioriteto „Vietinė ir urbanistinė plėtra,

kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“ priemonę „Užterštų teritorijų poveikio vertinimas“, kurio vertė – 4,3 mln. litų. Sanglaudos skatinimo veiksnių programos 1 prioriteto „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“ priemonei „Praeityje užterštų teritorijų tvarkymas“ iš Europos regioninės plėtros fondo skiriama finansavimo suma 53,4 mln. litų, savivaldybių indėlis – ne mažiau nei 2,8 mln. litų, iš viso – 56,2 mln. litų. Tačiau pagal minėtas priemones gali būti tvarkomi ne tik pesticidų sandėliai (pesticidų sandėliai yra tik dalis objektų) ir ne tik pesticidais užterštos teritorijos.

³ Papildomų lėšų šiai priemonei vykdyti nereikės. POT stebėsenai atlikti bus naudojamos Valstybinės aplinkos monitoringo 2011–2016 metų programos lėšos. Pastarosios programos finansavimo šaltiniai yra Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas (asignavimų valdytojų programų lėšos, Valstybės investicijų programos lėšos, Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšos), ES struktūrinių fondų lėšos ir kitos teisės aktų nustatyta tvarka gautos lėšos. POT stebėseną aplinkos elementuose bus vykdoma esant finansinėms ir techninėms galimybėms. Preliminarus lėšų poreikis vien tik dioksinų ir furanų stebėsenai ore būtų 150 tūkst. litų, visų POT stebėsenai ore – 225 tūkst. litų. Stebėseną bus vykdoma esant finansinėms ir techninėms galimybėms.

⁴ Papildomų lėšų Programai įgyvendinti nereikės. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba maisto produktų taršos (tarp jų POT) stebėseną vykdo įgyvendindama jos kompetencijos sričiai priklausančius Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktus, t. y. tiesiogiai Reglamento (EB) Nr. 850/2004 neįgyvendina. Bendradarbiavimas ir informacijos teikimas Aplinkos ministerijai ir kitoms suinteresuotoms institucijoms apie Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos vykdomą POT stebėseną maisto produktuose, jų tyrimų rezultatus nereikalauja atskiro finansavimo.

⁵ 360 tūkst. litų visuomenės švietimui galėtų būti skirta iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų (skiriant ir dalinį finansavimą iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto).
